

«Сейфуллин оқулары – 18: «Жастар және ғылым – болашаққа көзқарас» халықаралық ғылыми - практикалық конференция материалдары = Материалы международной научно-практической конференции «Сейфуллинские чтения – 18: « Молодежь и наука – взгляд в будущее» - 2022.- Т.ІІ, Ч.ІІІ. – С.199-202

АУДИТТІҢ ЦИФРЛЫҚ ТРАНСФОРМАЦИЯСЫ

Ғазизбатыл Ф.Ә., 3 курс студенті

С.Сейфуллин атындағы Қазақ агротехникалық университеті, Нұр-Сұлтан қ.

"Цифрлық трансформация" ұғымы өте жан-жақты және оны кеңінен қолдануға болады. Ол көптеген құбылыстардың жалпылауы ретінде қалыптасады, ал нақты мағына көбінесе тұжырымдаманы қолдану контексіне байланысты болады. Мысалы, кәсіпорынды цифрлық трансформациялау өндірістік, қосалқы және басқару процестеріне әсер етеді; экономикада — контрагенттер арасындағы өзара іс — қимылдың жаңа тәсілдерін қамтамасыз етеді; қоғамда-міндеттердің кең спектрін шешу үшін коммуникацияның жаңа форматтарын жасайды. Иә, және осы топтардың ішінде цифрлық трансформацияны түсіну өте әртүрлі болуы мүмкін, оның ішінде саланың ерекшелігіне байланысты [1]. Әлемнің жетекші сарапшыларының болжамдарына қарағанда 2020 жылға қарай әлемдік экономиканың 25% цифрлық болады, және мемлекетке, бизнеске және қоғамға тиімді өзара әрекеттесуге мүмкіндік беретін экономиканы цифрландыруды ендіру барған сайын ауқымды және серпінді процеске айналады.

«Қазақстан цифрлық экономикаға апарар жолда» мақаласында көрсетілген «Бостон консалтинг тобы» (BCG) компаниясының зерттеулері нәтижелеріне қарағанда, Қазақстан экономиканы цифрлау деңгейі жөнінен 85 мемлекеттің ішінде рейтингтің 50-ші орын алады және цифрлық экономикасы дамып келе жатқан топқа жатады. Көшбасшы мемлекеттер мен артта қалған елдердің арасындағы цифрлық айырмашылық жыл өткен сайын ұлғая түсіп отыр.

«Цифрлық Қазақстан» Мемлекеттік бағдарламасының (бұдан әрі — Бағдарлама) мақсаты цифрлық эокожүйені серпінді дамыту арқылы халықтың тұрмыс сапасын және Қазақстан экономикасының бәсекеге қабілеттілігін арттыру болып табылады [2].

Бизнесті цифрландыру, IT-технологияларды жаппай енгізу, шаруашылық процестерін кешенді автоматтандыру қазіргі заманғы аудиттің дамуына елеулі әсер етеді.

Үлкен деректер аудиті әр түрлі өндірістердің тиімділігін, сапасын және өнімділігін, сондай-ақ аудиторлық қызметтер сапасының деңгейін арттыруға мүмкіндік беретін деректердің үлкен көлемін өңдеуді және пайдалануды білдіреді және өз кезегінде аудиттелетін тұлғаның аудитін бағалау сапасына әсер етеді.

Үлкен деректер аудитінің дамуымен ұйымдардың зияткерлік капиталын ескеретін интеграцияланған есептіліктің рөлі артады, аудит және аудиторлардың кәсіби қызметі үшін жаңа стандарттар пайда болады, бұл ретте барлық жаңа қосымшалар мен IT- өнімдер әзірленіп, енгізіледі.

Осылайша, аудитордың кәсіби профилі мәліметтер базасымен жұмыс істеу дағдылары мен бағдарламалаудың бастапқы біліміне қарай өзгереді. IT-аудитор және data-талдаушы-бұл қазір көптеген компаниялар үшін өзекті минимум. Аудиторлар көбінесе экономикалық емес, техникалық білімі бар аудиторларды жаңа компьютерлік бағдарламалармен жұмыс істеу мүмкіндігіне байланысты тартады.

Әрі қарай ақпараттық қайта құру дискретті аудиттің орнына үздіксіз аудиттің жаңа түрін жасайды. Бұл ауысудағы негізгі міндеттер:

- аудиторлық тексеру сапасын жетілдіру;
- аудиттегі инновациялар, клиенттің бүкіл ақпараттық жиымын өңдеуді цифрландыру негізінде іріктеп зерттеу әдістерін өзгерту;
- аудитордың жұмысын өзектендіруді күшейту, ретроспективті екпінді перспективалық ақпаратқа ауыстыру.

Трансформация аудит жүргізу технологиясына да қатысты болады. Кез келген ақпараттықталдау жүйесіне қашықтан қол жеткізу, деректерді автоматтандырылған жинау және өңдеу, электрондық құжат айналымы экономикалық субъект орналасқан жердегі аудиторлық тексерулерді орынсыз етеді. Терең оқыту мен машиналық оқытумен бірге жаңа 5G телекоммуникациялық жүйесінің пайда болуы көлемді есепке алу-талдау деректерін жинау үшін сапалы жаңа шолуды қамтамасыз етеді.

Аудит саласындағы елеулі өзгерістер блокчейн технологиясымен де байланысты болады, ол бухгалтерлік есеп, талдау саласында кеңінен тарала отырып, транзакцияларды көрсетудің ең ашық нұсқасы болып табылады және жүйелі, қайталанатын операцияларды уақыт өте келе тексеруге, жосықсыз әрекеттерді бұғаттауға мүмкіндік береді.

Блокчейн – бұл сенімді арттыратын, өңделетін стандартты операциялардың көлемін азайтатын технология, бірақ ол аудитор орындайтын функцияларды, атап айтқанда бизнес- процестердің тиімділігін арттыру бойынша стратегиялық міндеттерді шешуді алмастыра алмайтындығын түсіну керек. Бірақ сонымен бірге, экономикалық өмір фактілерін есепке алу экономикалық субъектінің қаржылық жағдайының дұрыстығын білдірмейді, өйткені бухгалтерлік қызметтің объектісі бастапқыда сенімсіз болуы мүмкін деректер болып табылады және кез-келген технология, оның ішінде блокчейн бұл мәселені шешпейді.

Байланыс жылдамдығының артуы жағдайында тиісті ақпаратты алу арналарының көбеюі ретроспективті ақпаратты өңдеуді ғана білдірмейді. Аудиттің назары Есептіліктің сенімділігі туралы баға беретін тәуелсіз орган ретінде бизнеспен пассивті өзара әрекеттесуден басқару тиімділігін бағалаудың белсенді функциясына ауысады[3].

Нәтижесінде: өткен шақ, ретроспективтілік, іріктемені талдау, жиналған дәлелдемелер жиынтығы бойынша нәтижелердің гипотетикасы мен субъективтілігіне негізделген қазіргі аудит жаңа экожүйеге өтеді.

Қазірдің өзінде "үлкен төрттік" компаниялары digital-ортамен сенімді өзара іс-қимыл жасай отырып, нарықтың өз бөлігін жоғалтпауға немесе дамудың елеулі драйверін алуға ұмтылуда. Осы мақсаттарға жету үшін олар аудитордың жұмысында жаңа пайдалы құралдарды жасайды және енгізеді.

Осылайша, "Deloitte" көптеген заманауи құралдарды жаһандық және жергілікті деңгейде әзірледі және енгізді.

Аудиторларға кішігірім айырмашылықтарды анықтау үшін ұзақ құжаттарды қарап процесін оңтайландыру үшін Argus, жасанды интеллект шешімі жасалады, ол құжаттарды тез салыстырады және ең кішкентай бөлшектер мен сәйкессіздіктерді таңдайды.

Дәстүрлі аудиторлық процедураларды автоматтандыру келесідей:

- құжаттарды тану және олардағы ақпаратты құрылымдау;
- жасанды интеллект күшімен қаржылық ақпаратты талдау;
- бухгалтерлік жүйелердегі деректерді алынған аудиторлық дәлелдердің деректерімен салыстыру;
- аудиторлардың бағдарламалық кешендеріне деректерді импорттау процестерін роботтандыру.

"PwC" өзінің қауіпсіз Connect интернет-порталын пайдалануды ұсынады, ол аудит барысында қажетті ақпаратты сұратуға және ұсынуға мүмкіндік береді. Connect нақты уақыттағы сұраныстардың күйін, жоба бойынша да, жеке сұраныстар бойынша да бақылауға мүмкіндік береді. Connect пайдалану оңай. Ол телефондарда, планшеттерде және дербес компьютерлерде қол жетімді, бұл Сізге әрқашан және барлық жерде жұмыс күйін бақылауға мүмкіндік береді.

Connect жұмысының артықшылықтары:

- аудиторлық топ құжаттарды сұрайды;
- клиенттің өкілдері сұралған құжаттарды ұсынады;
- жүйе аудиторлық топ тарапынан жауапты тұлғаларды және клиент тарапынан орындаушыларды тағайындауға мүмкіндік береді;
- жүйе сұрауларға қолжетімділікті шектеуге, сондай-ақ құжаттарды ұсынудың соңғы мерзімдерін белгілеуге мүмкіндік береді;
- Connect өзгерістер туралы e-mail хабарлама жүйесін қолдайды;
- жалпы күнтізбе жобадағы белгілі бір күндер мен оқиғаларды бақылауға мүмкіндік береді;
- жүйе байланысты сақтау үшін контактілер тізімін сақтауға мүмкіндік береді.

"Ernst & Young" компаниясы заманауи құралдарды әзірлеу кезінде аудитті трансформациялауды ғана емес, сондай-ақ аудиторлық қызметтер мен ерекше аудиторлық рәсімдерді трансформациялауды ескерді. "Ernst & Young" өзінің негізгі қызмет бағыты шеңберінде бухгалтерлік есеп саласында консультациялық қызметтер көрсету бойынша ондаған мың аудиторлық тексерулер мен жобаларды орындайды, мыңдаған келісімшарттарды тексере отырып, клиентке ұсынылатын ұсынымдардың сапасын арттырады. Бір келісім- шартта 10 (көлік құралдары) немесе 300 (жылжымайтын мүлік) бет болуы мүмкін. Әр келісімшартты қолмен тексеруге 3-4 сағат кетеді.

Компания әзірлеген құрал:

- жалға алу бойынша бастапқы құжаттарды сурет түріндегі мәтінмен алады;
- оптикалық таңбалар мен сөздерді тануды қолданады;
- негізгі деректерді анықтайды және шығарады;

- деректердің валидациясын жүзеге асырады;
- мәтіннің бөліктерін олардың Бухгалтерлік есеп ережелеріне сәйкестігі немесе сәйкес еместігі негізінде белгілейді;
- ауытқуларды талдау үшін ішкі мамандарды тарту туралы сұрау жібереді[4].

Қорытындылай келе, біздің ойымызша аудитті трансформациялау-бұл цифрландырудың жеделдетілген қарқыны жағдайында бизнесті дамытудың ажырамас бөлігі болып табылады. Дамудың осы кезеңінде цифрландырудың нәтижесі аудиторлық қызметтің өзгеру траекториясын анықтайды. Нақты уақыт режимінде бизнес аудитор ұсынған ақпаратты қолдана отырып, мүмкіндігінше шешімдер қабылдауға мүмкіндік береді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

- 1 Цифровая трансформация. <https://profit.kz/tags/digitaltransformation/>
- 2 Тарасова Т.М. Развитие аудита в мире цифровых технологий / Т.М. Тарасова, П.В. Родионова // Право, экономика и управление: теория и практика : материалы Все- росс. науч. конф. с международным участием (Чебоксары, 11 апр. 2020 г.) / редкол.: Г.Н. Петров [и др.] – Чебоксары: ИД «Среда», 2020. – С. 97-100. – ISBN 978-5-907313-23-1. doi:10.31483/r-7499
- 3 Assessing the impacts of digital transformation on internal auditing: A bibliometric analysis 2018 2ND INTERNATIONAL CONFERENCE ON INFORMATICS AND COMPUTATIONAL SCIENCES (ICICOS) , pp.60-64 <https://www.webofscience.com/wos/woscc/summary/09966dad-b20b-4864-932e-56308b96fb63-2e7aac9b/relevance/1>
- 4 Жидков А. С., Литвинюк А.В. Перспективы использования цифровых технологий в аудиторской деятельности. Вестник Московского университета имени С.Ю. Витте. Серия 1. Экономика и управление. 2021. № 1 (36). С.87-93

Ғылыми жетекші: Шаукерова З.М., э.ғ.к., қауымдастырылған профессор м.а.